

04

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาล
นครนครศรีธรรมราช

GUIDELINES FOR PUBLIC PARTICIPATION
IN SOLID WASTE MANAGEMENT OF
NAKHON SI THAMMARAT MUNICIPALITY

ศาลิมาร์ เกิดกลิ่นหอม^{a,✉} และณพงศ์ นพเกตุ^a

^aคณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Salimar Kirdklinhom^{a,✉} and Napong Nophaket^a

^aGraduate School of Environmental Development Administration,
National Institute of Development Administration

✉salimar.kd32@gmail.com

วันที่รับ (received) 1 ม.ค.2563 วันที่แก้ไขเสร็จ (revised) 30 ม.ค. 2563 วันที่ตอบรับ (accepted) 4 ก.พ. 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงผสม โดยใช้แบบสัมภาษณ์กับตัวแทนภาคีรัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน และแบบสอบถามผู้มีบทบาทในการจัดการขยะมูลฝอย 400 ครัวเรือน ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา รวมถึง SWOT Analysis และ TOWS Matrix ผลการศึกษาพบว่า 1) เทศบาลมีขยะมูลฝอยตกค้างในสถานที่กำจัดขยะ 1.12 ล้านตัน ใช้วิธีการกำจัดแบบเทกอง ระบบการจัดการขยะมูลฝอยมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย แต่ขาดการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง 2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง และ 3) ข้อเสนอแนะ คือ เทศบาลต้องสร้างโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่การตัดสินใจร่วมวางแผนการปฏิบัติ และการประเมินผล โดยแบ่งเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการ มุ่งเน้นครัวเรือนและชุมชนตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง เทศบาลเป็นหน่วยงานสนับสนุน เพื่อการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การจัดการขยะมูลฝอย การมีส่วนร่วม เทศบาลนครนครศรีธรรมราช

Abstract

This research studies solid waste management and the level of public participation in solid waste management. To purpose guidelines for public participation in solid waste management of Nakhon Si Thammarat Municipality, the research methodology is mixed method using interviews with government representatives, private sector and community leaders, while, the questionnaire covers 400 households. Besides the descriptive statistical analysis, this paper also provides SWOT Analysis and TOWS Matrix interpretation. The findings are three-folds; 1) Using dumping disposal method, Nakhon Si Thammarat municipality has 1.12 million tons of solid waste at the dumping site. Even though the city has tried to improve its waste collection capacity and disposal capacity, it still lacks the guidelines to manage the waste from upstream. 2) The level of public participation for household waste management of this city is medium. 3) This study suggests that Nakhon Si Thammarat Municipality must create opportunities for people to participate in waste management including the decision making in planning, implementation, and evaluation. Both the policy-based guidelines for public participation in solid waste management and the active public participation to manage waste should involve in the people and be driven by the people. By focusing on household and community that must be aware of the problem of solid waste together, we need a paradigm shift which people change their behaviors to manage waste at home. Finally, the community's solid waste managers and the municipality must be a supporting agency to make the reality of efficient solid waste management.

Keywords: Public Participation, Solid Waste Management, Nakhon Si Thammarat Municipality

บทนำ

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางหนึ่งที่สำคัญของภาคใต้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว ประกอบกับเป็นที่ตั้งของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารอันเป็นสัญลักษณ์สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถึงลัทธิลังกาวงศ์จากภูมิภาคเอเชียใต้ โดย พ.ศ. 2556 คณะกรรมการมรดกโลกได้ลงมติรับรองให้วัดพระมหาธาตุฯ ขึ้นเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่อยู่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น และคาดว่าใน พ.ศ. 2565 จะถูกเสนอชื่อเข้าชิงมรดกโลก (world heritage site, 2019) ทำให้มีประชาชนและนักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาอาศัยเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้การอุปโภคและบริโภคสูงขึ้น เกิดปริมาณขยะมูลฝอยจำนวนมากในแต่ละวันและเพิ่มปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยตามไปด้วย พ.ศ. 2561 จังหวัดนครศรีธรรมราชถูกจัดให้เป็นจังหวัดที่มีวิกฤตปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยอันดับหนึ่งของประเทศไทย (Pollution Control Department, 2019) โดยมีขยะมูลฝอยตกค้างในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการไม่ถูกต้อง 1.17 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2559 ที่มีขยะมูลฝอยตกค้างในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการไม่ถูกต้อง 1.09 ล้านตัน คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.67 ต่อปี ประกอบกับขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นใหม่ทุกวันกว่า 963.03 ตันต่อวัน มีขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและขยะมูลฝอยที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ใหม่รวมกัน 505.12 ล้านตัน ส่วนปริมาณขยะมูลฝอยที่เหลืออีก 457.91 ตันต่อวัน ถูกนำไปกำจัดในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการไม่ถูกต้อง ทำให้จังหวัดนครศรีธรรมราชต้องประสบปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่ทับถมในปริมาณมากมาเป็นเวลานานและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนไม่สามารถกำจัดให้หมดตามหลักวิชาการได้

เทศบาลนครนครศรีธรรมราชเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่กำลังประสบปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย โดย พ.ศ. 2561 เทศบาลนครนครศรีธรรมราชมีขยะมูลฝอยตกค้างในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลกว่า 1.12 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 94.12 ของขยะมูลฝอยตกค้างในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของจังหวัดนครศรีธรรมราช รูปแบบการกำจัดเป็นการทิ้งเทกองบนพื้นจนกลายเป็นภูเขาขยะ ส่งผลให้ชุมชนโดยรอบได้รับผลกระทบจากขยะมูลฝอยที่สะสมเป็นจำนวนมากเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 10 ปี ทั้งนี้จังหวัดนครศรีธรรมราชได้แก้ไขโดยให้เทศบาลนครนครศรีธรรมราชจัดทำโครงการให้เอกชนร่วมลงทุนก่อสร้างและบริหารจัดการระบบกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เพื่อก่อสร้างโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยด้วยเทคโนโลยีเตาเผา (Incineration Technology) แบบ stoker-type ผลิตกระแสไฟฟ้าในรูปแบบ SPP กำลังการผลิต 20 เมกะวัตต์ หากสามารถดำเนินการได้จะสามารถกำจัดขยะมูลฝอยตกค้างและขยะใหม่ได้ไม่น้อยกว่า 1,000 ตันต่อวัน และจะสามารถจำหน่ายไฟฟ้าเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่โครงการ (Nakhon Si Thammarat Provincial Office for Local Administration, 2019) แนวทางการแก้ปัญหาเป็นการแก้ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยปลายทาง แต่หากพิจารณาการจัดการขยะมูลฝอยต้นทางหรือจากแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย พบว่าประชาชนยังมีการจัดการขยะมูลฝอยไม่ถูกวิธี ไม่นิยมคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ทั้งใส่ถุงพลาสติกหรือไม่ได้ใส่ถุงพลาสติกมัดปากถุงลงในถังขยะรวมกัน ถังขยะส่วนใหญ่ใช้ถังใบเดียวหรือถังแยกประเภทขยะมูลฝอยแต่นำมาทิ้งรวมกัน รวมถึงขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางในฐานะผู้ก่อให้เกิดขยะเพื่อให้ปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยลดลงและนำไปกำจัดด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อไป

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (Community Based Solid Waste Management : CBM) นับเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาขยะมูลฝอยโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน (Environment Department, 2013) สร้างความตระหนักในสภาพปัญหาร่วมกัน ช่วยกันคิดค้นหาแนวทางแก้ไข

ปัญหา ตัดสินใจเลือกวิธีการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และร่วมลงมือปฏิบัติการตามแนวทางที่วางแผนร่วมกัน ซึ่งการที่จะได้รับความร่วมมือจากประชาชนจำเป็นต้องมีการสื่อสารกันอย่างชัดเจนระหว่างเทศบาลและชุมชนในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เจ้าหน้าที่เข้าไปกระตุ้น ให้คำปรึกษา ความรู้ กำหนดเวลาเข้าจัดเก็บ สนับสนุนอุปกรณ์ และงบประมาณในการดำเนินการ เมื่อชุมชนประสบความสำเร็จในการทำงาน สามารถเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับชุมชนข้างเคียงให้เข้าใจและสนใจร่วมดำเนินการด้วย เกิดเครือข่ายชุมชน สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช โดยให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง ใช้แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (CBM) มุ่งเน้นในระดับครัวเรือนและชุมชนตระหนักในปัญหาขยะมูลฝอยร่วมกัน โดยสนับสนุนหลักการทางวิชาการให้ชุมชนได้มีโอกาสและช่องทางในการมีส่วนร่วมดำเนินการตามแนวทางที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการร่วมมือจัดการขยะมูลฝอย และสามารถนำมาเป็นตัวแทนในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยแก่ชุมชนอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช
3. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

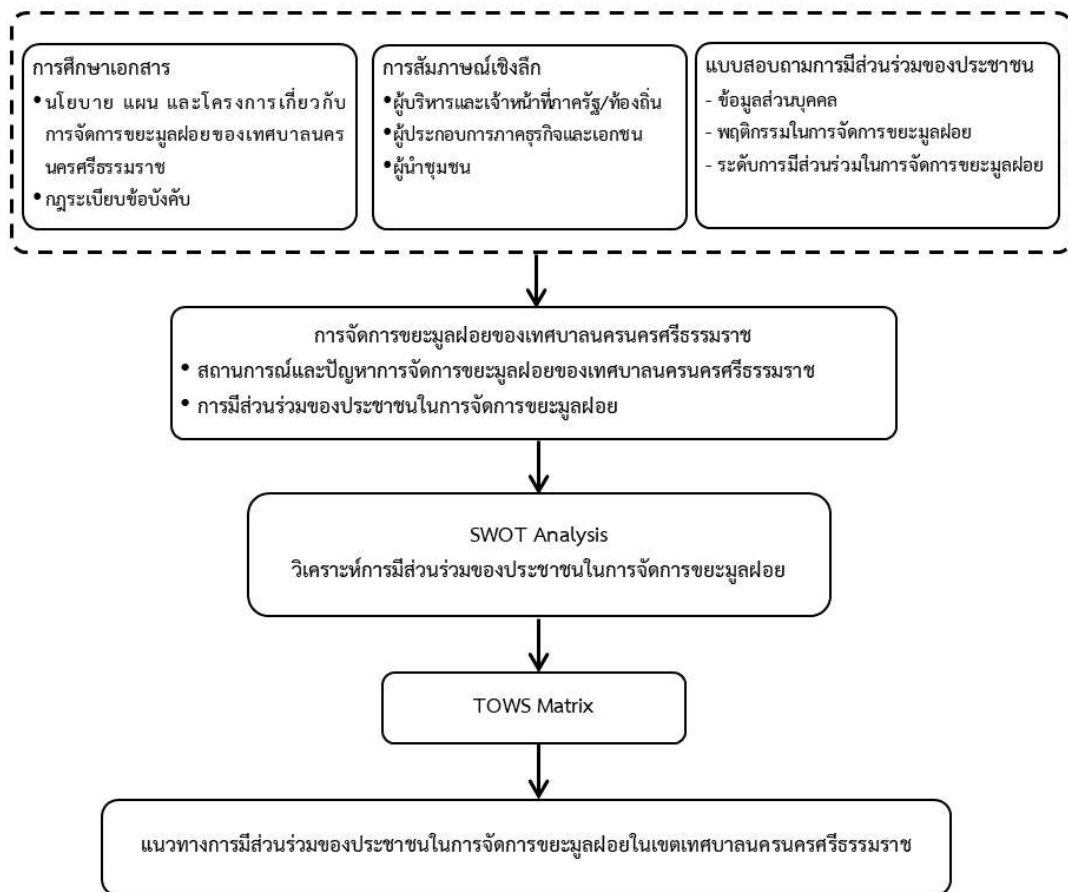
วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาดังแสดงในภาพที่ 1 โดยมีวิธีการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาสถานการณ์และปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ ท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครศรีธรรมราช รองนายกเทศมนตรีเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน กองสวัสดิการสังคม พนักงานเก็บขยะ ตัวแทนภาคธุรกิจและเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านอาหาร ศูนย์การค้า ตลาดสด และตัวแทนประธานชุมชน 10 ชุมชน จาก 63 ชุมชน (หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน กองสวัสดิการสังคม เป็นผู้คัดเลือก) รวมถึงการสังเกตการณ์สภาพแวดล้อมในพื้นที่ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (content analysis) และจับกลุ่มประเด็นข้อมูลตามลักษณะการสัมภาษณ์

2. การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณจากการแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช 400 ครัวเรือน คำนวณโดยสูตร Yamane ใช้วิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (convenience sampling) จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows หาค่าสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและร้อยละ

3. การวิเคราะห์และเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ผู้ศึกษานำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง และการศึกษาเอกสารข้อมูล มา SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช และสังเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราชต่อไป

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดในการศึกษา

ผลการศึกษา

1. สถานการณ์และปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

เทศบาลนครนครศรีธรรมราชมีพื้นที่ในความรับผิดชอบ 22.36 ตร.กม. มีชุมชนหนาแน่นกว่า 63 ชุมชน การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราชอยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช พบว่าปริมาณขยะมูลฝอยมีจำนวนมากเฉลี่ย 260 ตันต่อวัน แยกเป็นขยะมูลฝอยที่เก็บขนในเขตเทศบาล 120 ตัน

ต่อวัน และท้องคักรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ และหน่วยงานเอกชนรวม 58 แห่ง 140 ตันต่อวัน นำมากำจัดร่วมกันในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช (N Nakhon Si Thammarat, 2017) พ.ศ. 2561 เทศบาลมีขยะมูลฝอยตกค้างที่สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเป็นอันดับหนึ่งของประเทศไทย โดยมีขยะมูลฝอยตกค้าง 1.12 ล้านตัน ใช้วิธีการกำจัดแบบเทกอง เมื่อพิจารณาระบบการจัดการขยะมูลฝอย พบว่าเทศบาลจัดให้มีอุปกรณ์และยานพาหนะในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ รถเก็บขนขยะมูลฝอย รถเข็นเพื่อเก็บและขนขยะมูลฝอย ถังรองรับขยะมูลฝอย การแบ่งเขตพื้นที่ในการเก็บรวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอย โดยบริษัทเอกชนจ้างเหมา พร้อมทั้งเทศบาลดำเนินการเอง จัดเวลาในการเก็บขน จัดจุดรวบรวมของเสียอันตรายบริเวณที่ทำการชุมชน แต่หากพิจารณาการจัดการขยะมูลฝอยต้นทาง พบว่าประชาชนยังไม่ตระหนักถึงการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่เหมาะสม ส่วนใหญ่ไม่คัดแยกขยะมูลฝอย อาจเป็นเพราะขาดความรู้ ไม่มีเวลา ขาดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการลดและคัดแยกขยะมูลฝอย เช่น ธนาคารขยะ การทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น ในส่วนของชุมชนมีหลายชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน เช่น การอบรมรณรงค์การจัดการขยะมูลฝอยแก่เด็กและเยาวชนที่ชุมชนชุมแสง กิจกรรมทำความสะอาดที่ชุมชนตลาดแขก และการแปรรูปขยะเปียกเป็นปุ๋ยหมักที่ชุมชนตลาดหัวอิฐ เป็นต้น แต่ยังคงขาดการสนับสนุนทั้งความรู้และงบประมาณ ทำให้การจัดกิจกรรมได้ไม่ต่อเนื่อง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางเพื่อให้ปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยลดลงและสามารถนำไปกำจัดด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อไป

2. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.25 มีอายุอยู่ในช่วง 35-44 ปี ร้อยละ 42.25 ระดับการศึกษาจบปริญญาตรีหรือสูงกว่า ร้อยละ 55.50 ส่วนใหญ่ประกอบการค้า/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 41.75 และมีระยะเวลาอาศัยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่เกิน 30 ปีขึ้นไป ร้อยละ 37.00

พฤติกรรมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย พบว่าในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 1.20 โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การรวบรวมและจัดเก็บขยะมูลฝอยอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 1.37 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทิ้งขยะในที่ว่างหรือข้างทาง แต่จะจัดถุงหรือภาชนะรองรับขยะมูลฝอยโดยปิดมิดชิดและนำมารวมตามวันเวลาที่ทางเทศบาลกำหนด รองลงมา คือ การกำจัดขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 1.33 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เผาขยะในบริเวณบ้านหรือที่โล่ง และรวบรวมขยะมูลฝอยให้เทศบาลเก็บไปกำจัด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย คือ การคัดแยกขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 1.02 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทิ้งขยะตามประเภทของถังในที่สาธารณะ และคัดแยกขยะอันตรายเพื่อนำไปทิ้งยังจุดรวบรวมของเสียอันตรายชุมชนบริเวณที่ทำการชุมชน แต่การเข้าร่วมกิจกรรมธนาคารขยะหรือผ้าป่ารีไซเคิลน้อยที่สุด รองลงมา คือ การลดการเกิดขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 1.00 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่บริจาคหรือขายสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่ใช้แทนการทิ้ง และปฏิเสธการรับถุงพลาสติกจากร้านค้า จึงควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอย และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมลดและคัดแยกขยะมูลฝอย เช่น การจัดตั้งธนาคารขยะ การทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น

ตารางที่ 1: ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวม

พฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย	ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์	ลำดับ
การลดการเกิดขยะมูลฝอย	1.00	ปานกลาง	5
การนำกลับมาใช้ใหม่	1.26	ปานกลาง	3
การคัดแยกขยะมูลฝอย	1.02	ปานกลาง	4
การรวบรวมและจัดเก็บขยะมูลฝอย	1.37	สูง	1
การกำจัดขยะมูลฝอย	1.33	ปานกลาง	2
ภาพรวม	1.20	ปานกลาง	

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย พบว่าในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.51 โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 3.99 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการทำให้ลำคลองและถนนสะอาด โดยไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำหรือริมถนน และมีส่วนร่วมในการไม่เผาขยะในที่โล่ง เพื่อลดปัญหามลพิษทางอากาศ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.07 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการเสียค่าธรรมเนียมบริการจัดเก็บขยะแก่เทศบาล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับต่ำ มีค่าเฉลี่ย 1.51 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อเสนอปัญหาและความต้องการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับเทศบาลน้อย รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับต่ำ มีค่าเฉลี่ย 1.48 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะในการจัดการขยะมูลฝอยให้แก่ทางเทศบาลน้อย เทศบาลจึงควรรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ระดับนโยบายและการปฏิบัติ พร้อมทั้งเสนอผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากที่สุด ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความตระหนักและร่วมปฏิบัติตาม

ตารางที่ 2 : ค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย	ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์	ลำดับ
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	1.51	ต่ำ	3
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	3.07	ปานกลาง	2
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.99	สูง	1
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	1.48	ต่ำ	4
ภาพรวม	2.51	ปานกลาง	

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย โดย SWOT Analysis วิเคราะห์ปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) และปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) สรุปประเด็นได้ดังนี้

ตารางที่ 3: ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย (SWOT Analysis)

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
S1: ผู้บริหารมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น S2: เทศบาลมีเทศบัญญัติการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2538 และเทศบัญญัติการกำจัดขยะมูลฝอยติดเชื้อ พ.ศ. 2561 S3: เทศบาลจัดสรรงบประมาณในการจัดการขยะมูลฝอย และมีรายได้จากการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอย และค่าธรรมเนียมกำจัดขยะมูลฝอย S4: เทศบาลมีระบบเก็บรวบรวมขนส่งขยะมูลฝอย กำหนดเส้นทาง เวลาในการจัดเก็บ และจัดอุปกรณ์ยานพาหนะในการจัดการขยะมูลฝอย S5: เทศบาลมีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยกว่า 200 ไร่ S6: ผู้นำชุมชนค่อนข้างเข้มแข็งและให้ความร่วมมือกับทางเทศบาลเป็นอย่างดี หลายชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน S7: เทศบาลมีการจัดการของเสียอันตรายชุมชน โดยจัดให้มีจุดรวบรวมของเสียอันตรายชุมชนบริเวณที่ทำการชุมชนทุกชุมชน	W1: เทศบัญญัติการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2538 บังคับใช้มาเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี อาจไม่ครอบคลุมสถานการณ์ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน W2: การจัดการขยะมูลฝอยยังขาดการจัดการขยะมูลฝอยต้นทาง และไม่มีระบบการคัดแยกขยะมูลฝอย W3: สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยดำเนินการจัดการไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล พ.ศ. 2561 มีปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างกว่า 1.12 ล้านตัน W4: พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง การคัดแยกขยะมูลฝอยเป็นเพียงการสมัครใจของประชาชนซึ่งเป็นส่วนน้อย W5: ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับต่ำ
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
O1: รัฐบาลกำหนดนโยบายและให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ O2: เทศบาลมีโครงการให้เอกชนร่วมลงทุนก่อสร้างและบริหารจัดการระบบกำจัดขยะมูลฝอย เพื่อสร้างโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยด้วยเทคโนโลยีเตาเผา ผลิตกระแสไฟฟ้า 20 เมกะวัตต์ O3: เทศบาลมีโรงเรียนในสังกัด 10 โรงเรียนเป็นโอกาสในการส่งเสริมความรู้และปลูกฝังให้เด็กรู้จักการจัดการขยะมูลฝอย O4: ความร่วมมือจากภาคธุรกิจและเอกชนบางส่วนในการจัดการขยะมูลฝอย O5: การจัดการของเสียอันตรายชุมชน โดย อบจ. นครศรีธรรมราชดำเนินการขนส่งไปกำจัดอย่างถูกต้อง ณ ศูนย์บริหารจัดการกากของเสียอันตรายชุมชน จังหวัดสระบุรี	T1: ปริมาณขยะมูลฝอยที่หน่วยงานและอปท. ภายนอกนำมากำจัดที่สถานที่กำจัดขยะของเทศบาลมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีและยังไม่มีมีการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนนำมากำจัด T2: เทคโนโลยีการกำจัดขยะมูลฝอยโดยใช้เตาเผาเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้ามีต้นทุนค่อนข้างสูง ต้องใช้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และความชำนาญ และถูกประชาชนคัดค้านการใช้พื้นที่สาธารณะประโยชน์และทุ่งเลี้ยงสัตว์ เพื่อก่อสร้างโรงงานกำจัดขยะมูลฝอย T3: ชุมชนเป็นชุมชนเมืองหนาแน่น โครงข่ายถนนเป็นแนวตรงถนนสายรอง ขอย่อยค่อนข้างแคบ ทำให้การเก็บขนขยะมูลฝอยในหลายจุดเข้าถึงลำบาก

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

ผู้ศึกษาสังเคราะห์ข้อมูลด้วย TOWS Matrix เพื่อให้ได้ข้อเสนอหรือแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4 : แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย โดย TOWS Matrix

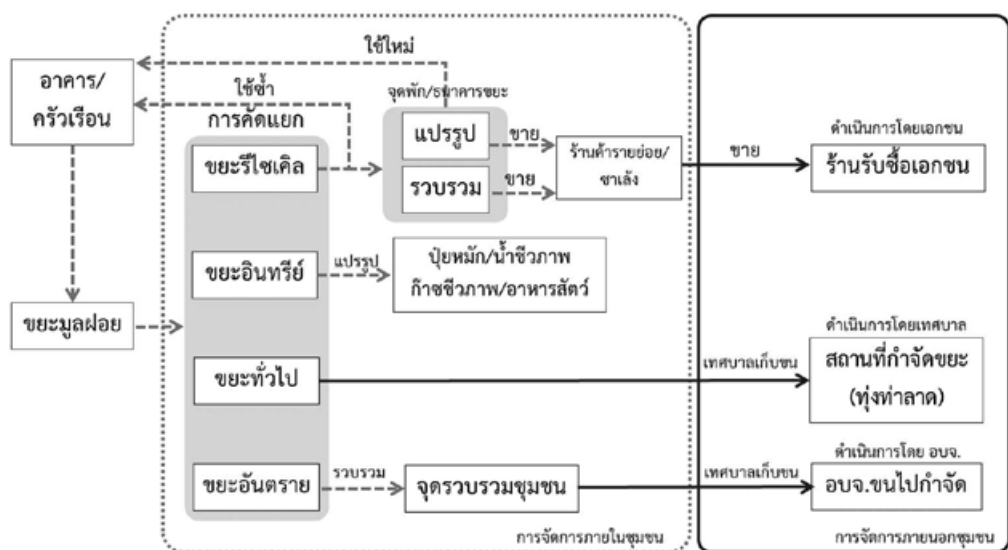
โอกาส (Opportunities)	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
	SO-Strategies	WO-Strategies
	S1+S6+O1 - เทศบาลร่วมวางแผนกับชุมชนจัดทำแผนการจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (CBM) มุ่งเน้นในระดับครัวเรือนและชุมชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน S3+O4 - เทศบาลให้การสนับสนุนผู้ประกอบการที่มีส่วนรับผิดชอบการจัดการขยะมูลฝอยด้วยมาตรการทางภาษี หรือพิจารณาปรับลดค่าธรรมเนียมการจัดเก็บขยะมูลฝอย S6+O3 - โรงเรียนเป็นสื่อกลางถ่ายทอดความรู้การจัดการขยะจากเด็กสู่ผู้ปกครอง และจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยต้นทาง เช่น ธนาคารขยะ เป็นต้น - เทศบาลสนับสนุนโรงเรียนในสังกัดจัดทำโครงการเพื่อนำไปสู่วัตรกรรมการจัดการขยะมูลฝอย S6+S9+O5 - การให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่ประชาชนในการคัดแยกของเสียอันตรายในจุดที่กำหนดในแต่ละชุมชน - การแต่งตั้งสมาชิกในชุมชนหรืออาสาสมัครช่วยเฝ้าระวังการลักลอบทิ้งหรือทิ้งขยะผิดประเภท	W1+O1 - เทศบาลปรับปรุงเทศบัญญัติการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย และกำหนดกฎระเบียบการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง W2+W4+O1 - การรณรงค์ประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยต้นทาง เช่น การให้ความรู้การจัดการขยะที่ถูกต้อง ส่งเสริมการลดและคัดแยกขยะกลับไปใช้ประโยชน์ การสร้างมูลค่าแก่ขยะ การจัดการถังขยะในบ้าน เป็นต้น W3+O2 - เทศบาลประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับนโยบายการสร้างโรงไฟฟ้าที่ถูกต้อง และจัดรับฟังความคิดเห็นเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในพื้นที่ W5+O1 - กระบวนการต่างๆ ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม อาจเป็นรูปแบบของตัวแทนจากผู้นำชุมชน หรือคณะกรรมการชุมชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาล
อุปสรรค (Threats)	ST-Strategies	WT-Strategies
	S4+S6+T3 - การสร้างวินัยและจิตสำนึกให้ประชาชนทิ้งขยะเป็นที่ เป็นเวลา โดยขอความร่วมมือกับชุมชนให้ครัวเรือนจัดการถังขยะในบ้านและนำขยะออกมากำจัดตามเวลาที่กำหนด - เทศบาลจัดหารถที่เหมา-สมกับถนนแคบ เช่น รถจักรยานยนต์พ่วงข้าง เป็นต้น	W3+T1+T2 - เทศบาลกำหนดข้อตกลงสร้างความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางก่อนนำมากำจัด - การเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมต่อการบริหารจัดการโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยด้วยเทคโนโลยีเตาเผาและมีมาตรการควบคุมที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้อย่างโปร่งใส

จาก TOWS Matrix เพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ผู้ศึกษาได้พบทวนกิจกรรมเหล่านั้นใหม่ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น จึงเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช รายละเอียดดังนี้

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยเชิงนโยบาย โดยผู้บริหารของเทศบาลนครนครศรีธรรมราชต้องให้ความสำคัญกับปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย ควรกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย ยุทธศาสตร์การจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน ตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจวางแผน การปฏิบัติ การประเมินผล เจ้าหน้าที่เทศบาลทำหน้าที่แปลงนโยบายเป็นแผนงานและโครงการดำเนินงานร่วมกับชุมชน ให้ความช่วยเหลือชุมชนในระยะเริ่มต้น เช่น ให้ความรู้ประเภทของขยะ วิธีการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง เป็นต้น ร่วมกับการใช้เครื่องมือทางการเงิน และการบังคับใช้กฎหมายทั้งด้านค่าธรรมเนียมการจัดเก็บให้หลากหลายมากขึ้นและสอดคล้องกับต้นทุน หรือการปรับปรุงเทศบัญญัติการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยให้ทันกับสถานการณ์ปัจจุบัน สำหรับการปรับปรุงสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นปัญหาวิกฤติการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดนครศรีธรรมราช เทศบาลควรจัดการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับนโยบายการสร้างโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง และจัดรับฟังความคิดเห็นเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในพื้นที่ เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการดำเนินการอย่างโปร่งใส พร้อมทั้งเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมต่อการบริหารจัดการโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยด้วยเทคโนโลยีเตาเผาและมีมาตรการควบคุมที่ชัดเจน ทั้งนี้เทศบาลต้องกำหนดข้อตกลงสร้างความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง ก่อนนำมากำจัดยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาล

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยเชิงปฏิบัติการ

1.การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (CBM) โดยเทศบาลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเอง มีเป้าหมายที่ครัวเรือนให้มีการจัดการถึงขยะในบ้าน ได้แก่ ถึงเศษอาหารสำหรับนำไปทำปุ๋ยหมักหรืออาหารสัตว์ และถึงขยะทั่วไปสำหรับนำส่งให้เทศบาลนำไปกำจัด ส่วนขยะรีไซเคิลสามารถนำไปเข้าร่วมธนาคารขยะของชุมชนหรือขายให้ร้านรับซื้อขยะรีไซเคิล และขยะอันตรายทั้งในจุดรวบรวมขยะอันตรายของชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 2 โดยเสนอให้ประชาชนและชุมชนดำเนินการในส่วนของแต่ละประเภทซึ่งเป็นการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน

ภาพที่ 2 : ข้อเสนอแนะทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน

2. การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย เมื่อครัวเรือนเป็นผู้รับผิดชอบดูแลถึงขยะของตัวเอง เทศบาลค่อยๆ จัดเก็บถึงขยะเดิมออกจากพื้นที่ นำไปสู่การเป็นถนนปลอดถังขยะ สำหรับการเก็บขนขยะไปกำจัดที่สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยซึ่งเป็นหน้าที่ของเทศบาลโดยตรง ให้เทศบาลจัดรถเข้าเก็บตามเวลาดังหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นการสร้างวินัยและจิตสำนึกให้ประชาชนทิ้งขยะเป็นที่ เป็นเวลา สำหรับบริเวณชุมชนที่แออัด ถนนคับแคบ ให้เทศบาลพิจารณาจัดหารถที่เหมาะสมเข้าจัดเก็บ เช่น รถจักรยานยนต์พ่วงข้าง เป็นต้น

3. การรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างองค์ความรู้และความตระหนักแก่ประชาชนให้มากขึ้น เช่น การให้ความรู้การจัดการขยะที่ถูกต้อง ส่งเสริมการลดและคัดแยกขยะกลับไปใช้ประโยชน์ การจัดการถังขยะในบ้าน เป็นต้น ทั้งนี้จำเป็นต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายสำหรับการรณรงค์ให้เฉพาะเจาะจง เช่น ชุมชน โรงเรียน ตลาด หรือหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการปฏิบัติที่เจาะจงสำหรับแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน และควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน

4. การจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมการคัดแยกขยะมูลฝอยและแปรรูปขยะให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่า สามารถนำไปขายเพิ่มรายได้ เช่น ธนาคารขยะ ตลาดนัดรีไซเคิล การทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น เพื่อเป็นช่องทางสนับสนุนให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอยได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นการเพิ่มแรงจูงใจให้กับประชาชนร่วมกันคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง

5. การสร้างแรงจูงใจและการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ การจัดประกวดชุมชนที่สามารถบริหารจัดการขยะมูลฝอยได้ดี การคัดเลือกชุมชนน่ายกย่องที่สมัครใจเข้าร่วม เช่น ชุมชนตลาดหัวอิฐ เนื่องจากเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำปุ๋ยหมักจากขยะอินทรีย์ เป็นต้น เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนให้แก่ชุมชนอื่นๆ หากชุมชนสามารถจัดการขยะมูลฝอยได้เป็นอย่างดี สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอย ลดการเข้ามาจัดเก็บของเทศบาล อาจได้รับการพิจารณาปรับลดค่าธรรมเนียม และยังสามารถได้รายได้เสริมจากการจัดเก็บขยะรีไซเคิลไปขาย

6. ผู้ประกอบการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เช่น การจัดการขยะมูลฝอยภายในร้าน การใช้บรรจุภัณฑ์ที่สามารถย่อยสลายได้ง่าย เป็นต้น ทั้งนี้เทศบาลสามารถให้การสนับสนุนผู้ประกอบการที่มีส่วนรับผิดชอบการจัดการขยะมูลฝอยด้วยมาตรการทางภาษี หรือพิจารณาปรับลดค่าธรรมเนียมการจัดเก็บขยะมูลฝอย

7. เทศบาลให้การสนับสนุนโรงเรียนในสังกัดทั้ง 10 โรงเรียน โดยให้โรงเรียนเป็นสื่อกลางถ่ายทอดความรู้การจัดการขยะจากเด็กสู่ผู้ปกครอง และร่วมจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยต้นทาง เช่น ธนาคารขยะ การจัดประกวดโครงงานเพื่อนำไปสู่นวัตกรรมการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เป็นต้น

8. เทศบาลจัดให้มีช่องทางติดต่อที่หลากหลาย เช่น ตู้รับความคิดเห็น เว็บไซต์ สื่อออนไลน์ โทรศัพท์ เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนสามารถติดต่อ ร้องเรียน ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างโปร่งใส

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

เทศบาลนครนครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่ซึ่งกำลังประสบปัญหาขยะมูลฝอย โดยขยะมูลฝอยตกค้างที่สถานที่กำจัดขยะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปีจนเป็นอันดับหนึ่งของประเทศไทย ปัจจุบันมีขยะมูลฝอยตกค้าง 1.12 ล้านตัน ใช้วิธีการกำจัดแบบเทกอง สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนโดยรอบบ่อขยะ เทศบาลฯ ดำเนินการโครงการบริหารจัดการแปลงขยะเป็นไฟฟ้าเพื่อแก้ปัญหา

ขยะมูลฝอยตกค้าง ตาม road map นโยบายภาครัฐด้านการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของ กรมควบคุมมลพิษ แม้เทศบาลจะได้เพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย ตามแผนปฏิบัติการจังหวัดสะอาด จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2562 โดยจัดให้มีอุปกรณ์ยานพาหนะ เส้นทาง เวลาในการเก็บขน และการจัดการขยะอันตรายในทุกชุมชนแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม เทศบาลยังขาดแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยต้นทาง และไม่มีระบบการคัดแยกขยะมูลฝอย ประชาชนมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยไม่เหมาะสม ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครนครศรีธรรมราชยังคงเป็นปัญหาใหญ่ สอดคล้องกับ Sawangchai (2012) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การจัดการขยะเกาะภูเก็ต พบว่า เกาะภูเก็ตเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย ส่งผลให้มีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ระบบบริหารการจัดการขยะมูลฝอยมีอยู่อย่างจำกัด และระบบคัดแยกขยะมูลฝอยไม่สามารถดำเนินการได้ ส่วนระบบเตาเผาสามารถกำจัดขยะได้เพียง 250 ตันต่อวัน ส่งผลให้ปริมาณขยะที่ต้องนำไปฝังกลบเพิ่มขึ้นและพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้นั้นมีอยู่อย่างจำกัด ในส่วนของประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเก็บรวบรวมขยะไปทิ้ง แต่ไม่ได้มีการคัดแยกขยะต้นทาง ทั้งขยะไม่แยกตามประเภทของถังขยะ การจัดการขยะมูลฝอยของเกาะภูเก็ตจึงเป็นลักษณะของการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ จึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ผลจากการเก็บข้อมูลประชาชนมีประเด็นที่น่าสนใจโดยพบว่าพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยโดยรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ส่วนใหญ่ประชาชนรวบรวมและจัดเก็บขยะมูลฝอยไปทิ้งเพื่อให้เทศบาลนำไปกำจัด ประชาชนแยกขยะอันตรายออกจากขยะประเภทอื่น โดยเทศบาลได้จัดให้แต่ละชุมชนมีจุดรวบรวมขยะอันตรายโดยเฉพาะ ส่วนการคัดแยกขยะมูลฝอยอยู่ในระดับ “ปานกลาง” โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมธนาคารขยะ ผ้าป่ารีไซเคิล น้อยที่สุด เพราะที่ผ่านมาทางเทศบาลยังไม่มีโครงการหรือกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการคัดแยกขยะมูลฝอย ในส่วนของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย พบว่าส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับ “ปานกลาง” โดยการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับ “สูง” แสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ส่วนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับ “ต่ำ” ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อเสนอปัญหาและความต้องการจัดการขยะมูลฝอยน้อย สอดคล้องกับ Nachampa (2014) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย ของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด พบว่าภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับมาก โดยการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับมาก และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย และสอดคล้องกับ Panprom (2011) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยของครัวเรือน เทศบาลตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยของครัวเรือนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับ Dacha (2013) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชน พบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยไม่เหมาะสม ประกอบกับองค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ดยังไม่ได้จัดทำแผนแม่บทและขาดการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับน้อย

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จากผลการวิเคราะห์ TOWS Matrix ได้แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยเชิงนโยบาย และแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยเชิงปฏิบัติการ โดยจะมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางสอดคล้องกับแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน (CBM) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยโดยเน้นการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน กองสวัสดิการสังคม เทศบาลนครนครศรีธรรมราช ที่ได้เสนอแนวคิดให้ชุมชนเป็นผู้จัดการขยะมูลฝอยด้วยตัวเอง เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอย ตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ การประเมินและการติดตามผล โดยเทศบาลให้การสนับสนุนความรู้งบประมาณ อุปกรณ์ พร้อมทั้งใช้เครื่องมือทางการเงินและการบังคับใช้กฎระเบียบ เพื่อให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับปริมาณขยะมูลฝอยและองค์ประกอบของขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยประเภทต่างๆ จำนวนร้านรับซื้อขยะรีไซเคิล และกลุ่มคนเก็บขยะ เป็นต้น เพื่อให้ทราบลักษณะของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นและสามารถหาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับชุมชน ประกอบกับศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เพื่อประเมินแนวทางแก้ไขปรับปรุงรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Dacha, N. (2013). *People Participation in Community Garbage Management Lamed Sub-District, Chaiya District, Surat Thani Province*. Master of Science in Environmental Management, Prince of Songkla University.
- Environment Department, Bangkok. (2013). *Guidelines for Community Based Solid Waste Management*. Bangkok.
- Nachampa, P. (2014). *Public Participation in Solid Waste Management in Khlong Yai Sub-District Municipality, Amphoe Khlong Yai, Trat Province*. Master of Public Administration, Burapha University.
- Nakhon Si Thammarat Municipality. (2017). *Local development plan (2018-2021)*. Nakhon Si Thammarat: Academic and Planning Division, Nakhon Si Thammarat Municipality.
- NakhonSiThammaratProvincialOfficeforLocalAdministration.(2019).*MunicipalWasteManagement Action Plan "Clean Province" Nakhon Si Thammarat 2019*. Nakhon Si Thammarat.
- Panprom, Ch. (2011). *Household Participation in Domestic Waste Segregation: Klongjik Municipality, Bang Pa In, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province*. Master of Science in Environmental Management, National Institute of Development Administration.
- Pollution Control Department. (2019). *Booklet on Thailand State of Pollution 2018*. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment.
- Sawangchai, A. (2012). *The Strategies of Solid Waste Management on Phuket Island*. Doctor of Philosophy, Phuket Rajabhat University.
- WorldHeritageSite.(2019).WatPhraMahathatWoramahawihanNakhonSiThammarat.Retrieved from <https://www.worldheritagesite.org/forums/index.php?action=vthread&forum=16&topic=2154>.